

Στις 11.9.2016 δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ το παρακάτω άρθρο με τίτλο «Είναι 1943 και “σας χαρίζω το παιδί μου”» της Γιώτας Μυρτσιώτη σχετικά με την ιστορία διάσωσης του Ντέιβιντ Μπαρζιλιάι.

Χειμώνας του 1943. Ο εβραϊκός πληθυσμός της Θεσσαλονίκης βιώνει απάνθρωπους περιορισμούς από τα ναζιστικά στρατεύματα. Ελάχιστες ημέρες πριν από τον μαζικό εκτοπισμό, αρκετοί γονείς «παραδίδουν» τα νεογέννητα παιδιά τους στο βρεφοκομείο «Αγιος Στυλιανός» για να τα προστατεύσουν. Ο αποχωρισμός ήταν αβάστακτος. Πολλές μητέρες δεν άντεξαν. Επέστρεψαν και τα πήραν για πάντα μαζί τους. Κάποια βρέφη παρέμειναν. Ανάμεσά τους και ο Ντέιβιντ Μπαρζιλιάι. Γεννήθηκε 4 Μαρτίου του '43, δέκα ημέρες πριν αναχωρήσει το πρώτο τρένο για τα στρατόπεδα του θανάτου.

Τι απέγινε άραγε το δηλωμένο «ως έκθετο» νεογέννητο από τη Θεσσαλονίκη που επέζησε του Ολοκαυτώματος; Πόσοι άλλοι Εβραίοι γονείς προσπάθησαν να σώσουν με αυτόν τον τρόπο τα βρέφη τους; Πώς ήταν η μετέπειτα ζωή αυτών των παιδιών; Τα ερωτήματα είχαν σφηνωθεί στο μυαλό της Αίγλης Μπρούσκου, κοινωνικής ανθρωπολόγου, όταν μελετούσε τα αρχεία του βρεφοκομείου «Αγιος Στυλιανός» για το βιβλίο της

«Λόγω της κρίσεως σας χαρίζω το παιδί μου» (εκδ. Εν Τόμω ΣΥΜΕΠΕ). Το ζήτημα των κρυμμένων βρεφών στο βρεφοκομείο ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο.

Οι απαντήσεις ήρθαν αργότερα με επίμονη έρευνα σε τρία επίσημα αρχεία και τα τεκμήρια μιας περίπτωσης έμελλε να ανατρέψουν πολλά: να σβήσουν ένα όνομα από τον μακρύ κατάλογο των θυμάτων Θεσσαλονικέων Εβραίων του Ολοκαυτώματος, να ξεκαθαρίσουν αλήθειες και ψέματα από τα «κατασκευασμένα» αρχεία, να επιτρέψουν στον επιζώντα να ξαναγράψει την αυτοβιογραφία του, να ρίξουν νέο φως στους πολύπλοκους όσο και αντικρουόμενους ρόλους που διαδραμάτισαν διάφοροι άνθρωποι προκειμένου να σώσουν ζωές κατά τη διάρκεια της Κατοχής - δωσίλογοι, αστυνομικοί, ληξιαρχοί, διοίκηση και προσωπικό του βρεφοκομείου που είχαν το κουράγιο να κρύβουν βρέφη Εβραίων κάτω από τη μύτη του Μέρτεν.

Το μερδεμένο κουβάρι της μικροϊστορίας ενός βρέφους που ήταν δηλωμένο κατά τη γέννησή του ως Ντάριο Μασσαράνο, βαπτισμένο ως Αχιλλέας με το επίθετο Μουρατίδης και υιοθετημένο ως Ντέιβιντ Μπαρζιλιάι (επίθετο της μητέρας του) κατάφεραν να ξεμπερδέψουν τρεις ερευνήτριες. Η Αίγλη Μπρούσκου (αρχεία βρεφοκομείου «Αγιος Στυλιανός»), η Αρετή Μακρή (ταξινόμος στα Γενικά Αρχεία του Κράτους) και η Αλίκη Αρούχ (υπεύθυνη του αρχείου της Ισραηλιτικής Κοινότητας) συμπλήρωσαν το παζλ της μακράς διαδρομής του από τη Θεσσαλονίκη έως το Μόντρεαλ του Καναδά, όπου ζει σήμερα.

Με συντονισμένη έρευνα, ψάξιμο, σκάψιμο σε αρχεία και πηγές φωτίζουν τον ρόλο του βρεφοκομείου «Αγιος Στυλιανός» στην περίοδο της Κατοχής και ανασυστήνουν μια από τις ανθρώπινες ιστορίες της ζοφερής περιόδου. Παρουσιάστηκε πρόσφατα στο συνέδριο της Ένωσης Προφορικής Ιστορίας και θα «αναβιώσει» την επόμενη Δευτέρα, ενώπιόν του, έπειτα από 73 χρόνια, στη γενέθλια πόλη.

Η ιστορία του

Εκεί, οι γονείς του -ιακώβ 31 χρονών και Ματίλντα 20 χρονών- παντρεύτηκαν μια χειμωνιάτικη ημέρα του 1941. Στην υποχρεωτική καταγραφή των Εβραίων από τους Γερμανούς, το '43, ο Ιακώβ Μασσαράνο, όπως δείχνουν τα ντοκουμέντα, δηλώνει το νεογέννητο βρέφος, αλλά στο Αουσβιτς ο καταγεγραμμένος με αριθμό 119945 δεν δηλώνει το παιδί του. Προφανώς το βρέφος είχε μείνει στη Θεσσαλονίκη.

Την ιστορία άρχισε να ξεκλειδώνει ένα έγγραφο του 1945 που βρήκε τυχαία στα ντοκουμέντα της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης η Αλίκη Αρούχ. Ήταν μια επιστολή του βρεφοκομείου «Αγιος Στυλιανός» με την οποία ενημέρωνε την Ισραηλιτική Κοινότητα για τέσσερα βρέφη με περιτομή που είχαν στο ίδρυμα. Πράγματι, αναφέρει η κ. Μπρούσκου, κατά τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του '43, αρκετά παιδιά είχαν εισαχθεί στο βρεφοκομείο, τα οποία ωστόσο παρέλαβαν αυθημερόν οι Εβραίοι γονείς τους που άλλαξαν γνώμη. «Δεν γνωρίζουμε αν επέζησαν κορίτσια. Τα τέσσερα αγόρια παραδόθηκαν όλα σε επιζήσαντες συγγενείς ή στάλθηκαν μέσω του ισραηλιτικού ορφανοτροφείου Αθηνών στην Παλαιστίνη το 1946».

Δεύτερο κλειδί της έρευνας αποτέλεσε ένα έγγραφο του 1958 με το οποίο ο μητρικός θείος Ρισάρ Μπαρζιλιάι, κάτοικος Καράκας Βενεζουέλας, ζητούσε από τον συμβολαιογράφο Ιωάννη Παπία ένορκη κατάθεση του Ιωάννη Σταθάκη, δικηγόρου της Θεσσαλονίκης, για να εξηγήσει τι ακριβώς είχε γίνει το 1943 σε σχέση με το βρέφος Μασσαράνο, καθώς και τη σχέση του με την οικογένεια Μπαρζιλιάι.

Ο Σταθάκης δήλωσε ενόρκως ότι το ζεύγος Μασσαράνο, στις 16 Μαρτίου 1943, λίγες ημέρες προτού εκτοπιστεί στην Πολωνία, του παρέδωσε στο σπίτι του (Τσιμισκή) το βρέφος τους για να το φυλάξει. Εκείνος φοβήθηκε να το κρατήσει. Με τη βοήθεια του διευθυντή του Γ' αστυνομικού τμήματος ρύθμισε να γίνει δεκτό ως έκθετο άγνωστων γονέων στο βρεφοκομείο «Αγιος Στυλιανός». Του εξέδωσαν πλαστό πιστοποιητικό γέννησης, το βάπτισαν Αχιλλέα, ενώ ο ληξιαρχος του έδωσε το επίθετο Μουρατίδης. Το παιδί, παρά το μεγάλο ποσοστά θνησιμότητας (70%) από επιδημίες, έλλειψη φαρμάκων και ασιτία, επέζησε. Ίσως, παρατηρεί η κ. Μπρούσκου, να οφείλεται στη μεσολάβηση του δικηγόρου, ο οποίος ζήτησε από μια γνωστή του με το όνομα Αθηνά (μάλλον Αθηνά Τσιτσιροπούλου), γαλακτοκόμο του βρεφοκομείου, να φροντίσει ιδιαίτερως το παιδί.

Ενα δεύτερο έγγραφο από το αρχείο Σταθάκη φωτίζει περισσότερο την υπόθεση. Μια επιστολή του Ζακ Μπαρζιλιάι προς τον Σταθάκη: «Εν Αθήναις, 26/5/1943. Αγαπητέ κύριε Γιάννη, κατά την τελευταία τηλεφωνική συνδιάλεξη που είχα με τον ατυχή πατέρα μου, μοι είπεν μεταξύ πολλών άλλων ότι τα κοσμήματά μας σας τα ενεπιστεύθη προς φύλαξιν...». Στην ίδια επιστολή ο Ζακ ζητούσε από τον δικηγόρο να του στείλει τα κοσμήματα και να κρατήσει μέρος των τιμαλφών για τον μικρό του αδελφό Μωύς, που κρυβόταν στη Θεσσαλονίκη και μάλλον είχε ανάγκη χρημάτων.

«Το γράμμα έχει εξαιρετική σημασία γιατί αποδεικνύει, αφενός, τη σχέση εμπιστοσύνης της οικογένειας Μπαρζιλιάι με τον

δικηγόρο, αφετέρου, τους πολύπλοκους ρόλους κάποιων ανθρώπων κατά τη διάρκεια της Κατοχής», παρατηρεί η κ. Μακρή. Ο Σταθάκης, εξηγεί, σύμφωνα με τα αρχεία, το 1945 κατηγορήθηκε ως συνεργάτης των Γερμανών. Μία από τις κατηγορίες ήταν ότι είχε καλέσει στον γάμο της κόρης του τον Μαξ Μέρτεν, βασικό υπεύθυνο του διωγμού των Εβραίων. Ο Σταθάκης αθωώθηκε, όχι όμως ο γαμπρός του, που κρίθηκε ένοχος ως δωσίλογος.

Τα κενά συμπληρώνονται

Τα δύο έγγραφα μαρτυρούσαν ότι το βρέφος Ντάριο ή Δαβίδ Μασσαράνο είχε σωθεί. «Μέχρι να αρχίσουμε τη συντονισμένη έρευνα, ο Ντάριο ήταν ένα ακόμη όνομα στη μεγάλη λίστα των θυμάτων του Ολοκαυτώματος. Καθώς τα κομμάτια του παζλ έδεναν, με άγρια χαρά έσβησα το όνομα του Ντάριο!» επισημαίνει η κ. Αρούχ. Η έρευνα βάδιζε πια σε άλλο δρόμο. Στον εντοπισμό του επιζώντος. Ευτυχείς συμπτώσεις, συνδυασμοί στοιχείων, διαλεύκαναν το επίθετό του. Ως θετός γιος, το βρέφος, ήταν ο Ντέιβιντ Μπαρζιλιάι. Εντοπίστηκε στο αρχείο προφορικών μαρτυριών των επιζώντων του Ολοκαυτώματος (USC Shoah Foundation Visual History Archive), προσβάσιμο πλέον από την κεντρική βιβλιοθήκη του ΑΠΘ. «Εκεί μας περίμενε η αρχαιοθετημένη φωνή και μαρτυρία του ανθρώπου που ψάχναμε να αφηγηθεί το κομμάτι της ιστορίας εκείνο που εμείς μέχρι τότε αγνοούσαμε», λέει η κ. Αρούχ. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τις οδήγησαν κατευθείαν στον άνθρωπο που αναζητούσαν. Οι συζητήσεις που ακολούθησαν συμπλήρωσαν όλα τα κενά.

Τι είχε γίνει; Μετά την απελευθέρωση, τον Αύγουστο του '45, ο μητρικός θείος του Ζακ Μπαρζιλιάι, που ζούσε στην Αθήνα, ήρθε στη Θεσσαλονίκη και με τη βοήθεια του Σταθάκη παρέλαβε το παιδί από το βρεφοκομείο. Από την Αθήνα, εστάλη στο Τελ Αβίβ. Η μετέπειτα πορεία του Ντέιβιντ (υιοθετημένος από τον θείο του Ριζάρ Μπαρζιλιάι) δεν διαφέρει πολύ από την πορεία χιλιάδων άλλων Εβραίων Ελλήνων της διασποράς. Εζησε σε βρετανικό στρατόπεδο συγκέντρωσης Εβραίων στην Κύπρο για τη μετάβαση στο Ισραήλ, σε κιμπούτς έως τα έντεκά του χρόνια και –ακολουθώντας τις μετακινήσεις των θείων του– εσωτερικός σε σχολεία στο Καρακάς, στη Γαλλία, στον Καναδά και στην Ουαλία, όπου τέλειωσε το πανεπιστήμιο και τις μεταπτυχιακές του σπουδές στη Φυσική. Στα 25 χρόνια του, το 1968, εγκαταστάθηκε στο Μόντρεαλ για να εργαστεί. Εκεί, μια Εβραία Θεσσαλονικιά τού αποκάλυψε όλη την αλήθεια. Μέχρι τότε η ζωή του ήταν ένα κουβάρι.

Σιωπές και αλήθειες

«Ο Ντέιβιντ ανήκει ταυτόχρονα τόσο στην πρώτη γενιά επιζώντων όσο και στη δεύτερη. Για πολλά χρόνια το μυστικό της υιοθεσίας του τον άφηνε έξω από αυτήν τη γνώση. Η αλήθεια τού έδωσε μεγάλη ανακούφιση, νόημα στη ζωή του», εξηγεί η κ. Μπρούσκου. «Πώς αισθάνθηκες όταν έμαθες την αλήθεια;» τον ρώτησαν οι ερευνήτριες. «Απίστευτη ανακούφιση», απάντησε. «Και πώς αισθάνθηκες όταν έμαθες ότι οι γονείς σου πέθαναν στο Αουσβιτς;». «Απέραντη ανακούφιση», επανέλαβε.

Γι' αυτόν, η αλήθεια ήταν λυτρωτική. Οι σιωπές, οι αλήθειες και τα ψέματα αποτέλεσαν τα συστατικά με τα οποία πάλεψε για να κατανοήσει τις βιωμένες εμπειρίες του. Τα τεκμήρια των «επισήμων» αρχείων τού επιτρέπουν να ανασυνθέσει εκ νέου την αυτοβιογραφία του. «Η δική του αφήγηση θα δείξει με τη σειρά της πως και τα “επίσημα” αρχεία κατασκευάζονται κι αυτά “συχνά από κάτω” μέσα από σιωπές, αλήθειες και ψέματα», επισημαίνει η κ. Μπρούσκου.

Τα τελευταία χρόνια, ο Ντέιβιντ Μπαρζιλιάι συμπληρώνει το γενεαλογικό του δένδρο με τη βοήθεια της Αλίκης Αρούχ. Παράλληλα γράφει την εκατονταετή ιστορία της οικογένειάς του, από τη γέννηση του παππού του Νατάν Μπαρζιλιάι στη Θεσσαλονίκη, το 1879, έως τον δικό του γάμο στο Μόντρεαλ, το 1979, με τη Σάντρα Ζελικόβικ, παιδί επιζώντων του Ολοκαυτώματος.

Το ερχόμενο Σαββατοκύριακο θα βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη. Είναι η δεύτερη επίσκεψη στη γενέτειρά του. Προς τιμήν του, η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης διοργανώνει ειδική εκδήλωση.

Πηγή: [Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)